

BNA Gebouw van het Jaar 2010 Regio Noord Juryrapport

INLEIDING

Grote onderwijs- en zorginstellingen, woningbouw, tijdelijke gebouwen, een museum en passend in deze regio, veel vakantiehuisen. Hier heeft de jury van de regio Noord zich over gebogen.

De algemene indruk van de 42 inzendingen, waarvan er maar liefst 37 afkomstig zijn uit de regio, is netjes en degelijk maar de jury is op zoek naar gebouwen met een meerwaarde op het gebied van de door de BNA voorgeschreven criteria, liefst iets wat briljant is, wat je echt raakt. Een prijswinnaar rolt er niet direct uit, de nadruk komt te liggen op het vertalen van de opdracht, want dat is waar volgens de jury de architectonische opgave begint. Uiteraard komt de crisis aan bod. Deze is in de projecten nog niet echt zichtbaar.

De grote diversiteit vakantiewoningen, van basic, mooi afgewerkt tot een verbouwde boerderij en een chique villa's, leidt tot een discussie over de vraag waar een vakantiewoning aan moet voldoen. Duidelijk is dat de opgave is veranderd. Was een vakantiewoning vroeger een eenvoudig optrekje, tegenwoordig nemen de opdrachten waarbij geld geen rol speelt, toe.

De voorzitter neemt het voortouw bij de beoordeling van de woningbouw. Volgens hem is deze opgave tegenwoordig niet meer dan een productiemachine

waarbij het ontwerp zich beperkt tot de buitenkant. Veel woningplattegronden worden bekeken maar een bijzondere indeling is niet terug te vinden, de maatvoering is vrijwel overal gelijk, de indeling niet toegespitst op bijzondere wensen en eisen van de gebruiker.

De bepaling van de te bezoeken projecten kent in de Regio Noord een probleem. Voor deze tocht is anderhalve dag beschikbaar maar omdat sommige projecten alleen per boot bereikbaar zijn, is dit logistiek niet eenvoudig. Twee eilanden bezoeken is niet mogelijk waardoor een vakantiewoning afvalt. Opvallend bij de inzendingen is dat vrijwel alle eilanden vertegenwoordigd zijn.

Rest een mooi scala aan projecten waar de jury zich ter plaatse in gaat verdiepen. En dat blijkt niet overbodig. Bij een bedrijfsgebouw waarbij de nadruk ligt op de plaatsing in de context, blijkt dat de foto's geen realistisch beeld geven. (Is hierin geshopt?) In de omgeving is weinig geïnvesteerd in de samenhang tussen de vele nieuwbouw en landelijke gebied. Een typisch voorbeeld van verrommeling. Verder voert de tocht langs een tijdelijke collegezaal, een volgens de jury in deze tijd van duurzaamheid misplaatste maar door de architecten goed uitgewerkte opdracht. Eenvoudig, met gebruik van hedendaagse materialen, knallend door de fel oranje entree en sober, mooi afgewerkt in de

collegezalen.

Na de kritische noot in de inleiding over de woningbouw, blijven twee projecten overeind. Dat collectief opdrachtgeverschap kan leiden tot een grotere diversiteit aan gevels en woningplattegronden, is niet terug te vinden in een rij woningen die op deze wijze tot stand kwam. En bij een stevig, groot, ritmisch mooi en goed uitgewerkt woningbouwcomplex in een naoorlogse wijk zijn teveel steken laten vallen. Vooral de uitwerking van de achterkant van de woningen, aan een groene openbare ruimte, vindt weinig waardering bij de jury.

Als in een project veel geld is gestoken, verwacht je perfectie en dit maakt de boerderij die verbouwd was tot chique vakantiewoning niet waar. Wel vindt de jury het bij deze verbouwing van lef getuigen om een grote snee te maken in de gevel, om de donkere schuur van daglicht te voorzien.

'Dit is architectuur', is de reactie van een van de juryleden als het gaat om een, door architectenbureau Paul van den Heuvel, zorgvuldig uitgevoerde en mooi in het landschap geplaatste vakantiewoning op een eiland in de Friese meren. Na uitgebreide discussie binnen de jury is dit project toch niet op de shortlist terechtgekomen.

Uiteindelijk heeft de jury drie projecten genomineerd met veel overeenkomsten maar ook grote verschillen. Alledrie hebben ze een klassieke kwaliteit, ze getuigen van vakmanschap, zijn mooi en bescheiden in de omgeving geplaatst en zijn niet te belust maar maken gebruik van een vormtaal die bij de mensen en de functie past. En allemaal hebben ze een voorbeeldfunctie in hun eigen categorie. Bijzonder is dat alledrie de architectenbureaus afkomstig zijn uit de Regio Noord.

Bij de strijd om de hoofdprijs, waar twee gebouwen voor in aanmerking komen, blijkt hoe moeilijk het is om heel verschillende projecten met elkaar te vergelijken. Hoe maak je een keuze tussen een in alle opzichten prachtig uitgevoerde stoeterij en een hartverwarmende school voor bijzonder onderwijs. De jury heeft, weliswaar niet unaniem, gekozen voor het liefdevolle project waarbij gestreden is om een doelgroep die vaak in de vergetelheid raakt, een veilige thuishaven te geven.

WINNAAR BNA GEBOUW VAN HET JAAR 2010 REGIO NOORD

School voor praktijkonderwijs, Assen

Architectenbureau: Onix

Projectarchitect: Berit Ann Roos, Alex van de Beld

'Je moet toch een beetje houden van die kinderen'

Met deze woorden sluit de directeur van 'Pro Assen' een thuis- en werkplek voor kinderen met een laag IQ, die nauwelijks kunnen lezen en schrijven, zijn bijzondere verhaal af over de totstandkoming van dit project. De jury is gecharmeerd en ontroerd door dit in alle opzichten liefdevolle gebouw.

Veiligheid, bescherming en middenin de samenleving, dat waren de eisen van de opdrachtgever die ten grondslag lagen aan dit gebouw. Om ook de wensen van de docenten als de scholieren in kaart te brengen, is de architect alle klassen langsgeslagen.

De kinderen, die voorheen in een noodgebouw huisden, waren niet veeleisend. Als het gebouw maar een dak had, liefst een pultdak, en de uitstraling van een 'echt' schoolgebouw. Onix gebruikte de metafoer van een schildpad. Het dak werd een schild en daarmee haalden zij, als een van de vijf bureaus die een plan mocht uitwerken, de opdrachtgever over. Het schild beschermt een kwetsbaar lichaam en hier een kwetsbare groep. De uitstraling als een echte school is grotendeels te danken aan de ruime betonnen trap. Maar ook met de invulling van de rest van het programma is heel zorgvuldig omgegaan.

De eerste kennismaking van de leerlingen op de school vindt plaats in de kern van het gebouw op de eerste verdieping, de plaats van de pedagogen, de administratie en de staf. Van daaruit kunnen zij het gebouw dat door materiaalgebruik en vormgeving verschillende sferen heeft, leren kennen.

De begane grond, het deel voor het praktijkonderwijs, bestaat uit ruwe robuuste werklokalen van in het werk gestort beton. Hieromheen plooit zich het huiselijke houtlandschap waar de 'huiskamers', de leer- en leslokalen zijn ondergebracht. Helemaal boven, onder de omarming van de houten spanten, liggen de kantine en de keuken waar de lunch, de hier niet uit een automaat komt, door de leerlingen zelf wordt gemaakt en uitgeserveerd. En dan is er nog 'de

schuur', een open overdekte ruimte met een wisselende bestrating omdat je hier, ook bij slecht weer, kunt leren straten.

Het exterieur van het gebouw heeft twee gezichten. Aan de kant met bebouwing overheerst het schilddak van onbehandeld vergrijzende trespa, de vorm van een houten schuur aan de andere zijde sluit aan bij de volkstuinten. De buitenruimte loopt over in de volkstuinten waar de kinderen de tuinders met hand- en spandiensten kunnen bijstaan.

Hier heeft een gevecht plaatsgevonden tussen ambitie en het onderwijsbudget dat lager wordt naarmate de onderwijsvorm zakt in de rangorde. Maar er zijn geen concessies gedaan. De vloerbedekking onontbeerlijk voor de huiselijke sfeer, is uit eigen middelen betaald. Voor de, bij de leerlingen geliefde, kantine is het verhuizingbudget gebruikt. Deze taak is door de scholieren zelf overgenomen. In het dak tekent zich letterlijk het plafond van het budget, dit had hoger gemogen. Maar dit is de enige kritische noot van de jury die onder de indruk is van de wijze waarop met minimale middelen het maximale is gedaan, de sobere materiaalkeuze, de charmante detaillering, het vakmanschap en vooral de wijze waarop de architectuur is verbonden met en zich dienstbaar heeft gesteld aan de samenleving. En niet op de laatste plaats voor de directeur die dit alles voor elkaar heeft weten te boksen.

NOMINATIES

Stal Arcadia, Vledder

Architectenbureau: Cor Kalfsbeek architectuur

Projectarchitecten: Cor Kalfsbeek, Sibylle Kalfsbeek (interieur)

Architectonisch maatpak

Het komt in Nederland maar zelden voor dat een architect volledig de ruimte krijgt om zijn ideeën te verwezenlijken. Maar de jury onderschat de opdracht niet, want als the sky the limit is, is de neiging naar overdaad groot. Met deze in alle opzichten perfect uitgevoerde, luxe maar minimalistische stoeterij heeft Cor Kalfsbeek laten zien dat hij deze uitdaging aankan.

Dit fokcentrum voor dressuurpaarden is een

complex van bedrijfsgebouwen met boxen, stallen, groepsverblijven, uitlopmogelijkheden, een multifunctionele ruimte, kantoren en twee appartementen, op een terrein van 15 hectare. Overall is gezocht naar een perfect evenwicht tussen traditionele vormen en elementaire materialen als hout, beton en staal, passend bij de functie. De gebouwen in de vorm van conventionele schuren maar opgetrokken uit betonnen plinten en vergrijzend eikenhout, schikken zich als een vanzelfsprekend onderdeel in de landelijke omgeving. De bijzondere dakuiteinden geven het gebouw een markant karakter en dat moet je durven.

De werelden van de paarden en de gebruikers zijn op subtiële wijze van elkaar gescheiden door gebruik van Iroko kozijnen in de vertrekken voor de mensen en verzinkt stalen kozijnen in de verblijven van de paarden. Deze consequente doorvoering van materialen komt ook terug in de vloeren met straatklinkers in de boxen, beton in en tussen de groepsstallen en onbehandelde blokjes eikenhout in de representatieve ruimten. Zelfs in het ontwerp van de tafels is het uitgangspunt doorgevoerd, hier ligt de boerentafel aan ten grondslag: een schraag met een blad erop. De enige kritische noot van de jury is dat rond de paardenbak geen ruimte is voor toeschouwers waardoor de mogelijkheid voor flexibel gebruik in de toekomst, vermindert. Hier is een architect aan het werk geweest die als geen ander het idioom van het vakmanschap weet te hanteren. De jury is onder de indruk van het perfectionisme, de discipline, de consequente uitvoering, het gevoel voor verhoudingen, ritme, schaal en materiaal, traditioneel, vanzelfsprekend en sober. En het uitgangspunt less is more, niet als dogma maar als principe. Ook heeft de jury veel waardering voor de opdrachtgever die deze architectonische opdracht serieus heeft genomen. Door de nauwe samenwerking is een prachtig architectonisch maatpak gecreëerd.

Natuurmuseum Ameland

Architectenbureau: TWA Architecten

Projectarchitect: Bauke Tuinstra, Gunnar Daan

Klassiek eilandgevoel

Een prachtig uitgevoerde met hout beklede uitkijktoren op een cilindrische onderbouw, als baken in een artificieel duinlandschap. Het eiland

Ameland is, zo vindt de jury, een bijzonder cultuurmonument rijker.

Plaatsing in de duinen was geen optie en daarom maakte de architect zelf het duinlandschap waar het museum in is geplaatst en verbindt hiermee de bestaande duinen met de diverse bebouwing in de omgeving. En deze kwaliteit is volgens de jury bewonderenswaardig.

De toren is geplaatst op vier cilinders, opgetrokken uit baksteen met baarden, waarin de tentoonstellingsruimten zijn ondergebracht. Deze liggen deels ondergronds, in de duinen, wat voor een filmzaal, een aquarium en tentoonstellingsruimte geen probleem is. De werkruimten, het café en het expertisecentrum hebben uitzicht over het landschap.

De toren is prachtig, licht en transparant uitgevoerd en heeft als enig doel om de bezoekers te laten genieten van het panoramische uitzicht. En dat is gelukt. Het door het overstek ingekaderde uitzicht dat reikt van het wad tot aan de zee, is fenomenaal. Kosten noch moeite zijn gespaard om precies de goede hoogte te bepalen. De architect is met een hijskraan naar boven gehesen om precies het punt te bepalen waar je niet alleen op maar ook tegen het landschap kijkt.

Maar de jury heeft ook kritiek. De stalen palen die de toren ondersteunen en de entreehal domineren, zijn constructief niet nodig en de ronde vormen van de tentoonstellingsruimten lijken aardig maar doen weinig. Zij staan een goede routing eerder in de weg. De jury heeft het gevoel dat het ontwerpconcept bij de uitwerking enigszins is kwijtgeraakt. Hier had meer potentie ingezet.

Maar zij waardeert de klassieke kwaliteit, het gebruik van duurzame materialen, het vakmanschap en de wijze waarop de architect de omgeving naar zijn hand heeft gezet.

Het gebouw past bij de omgeving, het geeft je een eilandgevoel.

JURY REGIO NOORD

Adri Duivesteijn – Wethouder Almere (voorzitter)

Christel Smeets – Christel Smeets architect BNA

Branimir Medić – de Architecten Cie.

Harry Abels – IAA architecten

Gabriël Verheggen – ABC Architectuurcentrum

Jurysecretaris, auteur juryrapport

Coosje Berkelbach – Architectuurhistoricus,
Amsterdam